

cembra, spomnil se je predsednik dr. Tomišek v krasnih besedah slovenskih planin, ki so danes po laški okupaciji ločene od osvobodene domovine ter izvajal: Odtrgala se nam je divna Trenta z njenimi mogočnimi vrhovi Kanjavcem, Razorom, Prisojnikom, Jalovcem, Bovškim Grintavcem ter pogorje Mangarta in Krna. Nižje dolgi po Goriški in Krasu se je uničilo in onemogočilo vse naše delo. Je to najtemnejša doba za naše planinsko društvo. Srčno nam bomo trpimo in jo bomo trpeli, dokler nam bodo vzete goriške in primorske kraje, in nikdar ne bomo pozabili, da živi tam zavedno slovensko ljudstvo in da je tam naša zemlja. Ne odrečemo se upanju, da bomo tudi tam se mogli delovati in zato smo tudi pri shodu delegatov sklenili, da se obdrži obstoj vseh podružnic, kakor so: soška, goriška, cerkljanska, ajdovska, vipavska, uzaška, istrska in ilirsko-bistriška podružnica. Obstoj teh podružnic nam bodi vedno opomin, da se ne odrečemo nikdar temu, kar je bilo naše.

— Te zadnje besede naj si zlasti dobro zapomni g. popravljalec Pajkovega zemljepisa za srednje šole.

—r Glasbea šola v Gorici. Očeni zbor »Pevskega in glasbenega društva« v Gorici se je vršil 15. oktobra ob veliki udeležbi. Upanje je, da se kmalu sestavi pevski zbor in odpre glasbena šola.

—r Strokovne šole. Pod tem naslovom piše »Goriška Straža«: Slišimo, da je po deželi več strokovnih šol, ki se niso pričele s poukom. Pozivamo torej vse merodajne činitele po deželi, da se pobrinejo za otvoritev teh šol. Potrebna je prošnja na generalni civilni komisariat v Trstu,

da dovoli otvoritev šole, oziroma, ako je šola dotirana iz državnih sredstev, da šola otvori. Tudi županstva so poklicana, da vložijo prizive. Sporoči naj se nam vsak slučaj, kjer šola še ni otvorjena, kakor tudi naj se nam pošlje prepis vsake prošnje, ki se vloži! Omenjamo, da je politični komisariat za goriški okraj že dobil nalogo, da otvori vse strokovne šole v okraju.

—r Šole na Tolminskem. Kakor lani, tako je tudi letos mnogo vast brez šolskega pouka. Vzrok temu je pomanjkanje šolskih prostorov in tu pa tam učiteljskih moči. V celem okraju manjka okoli 35 učiteljskih oseb. Glede šolskih prostorov so oblasti ponekod poškodovana šolska poslopja priredile v prave palače z vseni mogočnimi okraski, niso pa imele po mnogih vaseh toliko časa, da bi zbile skupaj priprosto barako za šolo. Tako bodo, kakor kaže, nekateri kraji še eno leto brez šolskega pouka.

—r Gospodinjski tečaj v Tomaju. V zavodu šolskih sester v Tomaju na Krasu se je otvoril 10mesečni gospodinjski tečaj. Poučuje se v računstvu, spisu, vzgojslovlju, šivanju, kuhanju in v drugih k gospodinjstvu spadajočih delih. Za pouk, hranje in stanovanje se plača mesečno 100 lit.

—r Na goriški deželni gluho-nemniči se je pričela šola oktobra meseca.

—r Na državni gimnaziji v Idriji so se otvorili — kakor že znano — prvi trije razredi. V prvem razredu je vpisanih 18, v drugem 2 in v tretjem 6, torej skupaj 26 reči: dvajset in šest učencev. Slovenska gimnazija v Gorici je imela leta 1915, v petih razredih 478 učencev — vsekakor nasen dolaz, da spadajo srednje šole v na-

rožne kulturno središče, torej tja, kjer so že bile!

—r Smrtna kosa. Dne 10. novembra je preminula po dolgi in neozdravljivi pljučni bolezni g. Malka Cej, bivša učiteljica v Lipi na Krasu. Blag ji spomin!

—r Zrelostni izpiti v zasedem ozemlju. Meseca oktobra so se vršili v Gorici zrelostni izpiti za gimnazijce, katere je položilo 12 slovenskih dijakov in ena dijakinja. — Na idrijski realki je napravilo zrelostni izpit pet sedmošolcev. — Istočasno so se vršili v Gorici zrelostni izpiti na starem slov. učiteljskem podpredstvom prof. Gioy Lorenzonija. Za zrele so bili proglašeni sledeči slovenski kandidati: Carli Alojzij, Čebokli Peter, Čekada Miroslav, Fakin Franc, Kodeja Franc, Komac Vičard, Kosmina Ivan, Peršič Vladimir, Slokar Rastislav, Sovdat Franc, Skolarš Josip, Stih Josip, Sturm Anton in Viler Albert; dalje slovenske kandidatice: Čubelj Marija, Ferfolja Hermenegilda, Ferlat Ladislava, Novinc Roza, Plahuta Boleslava, Stubej Pavla in Uršič Pavla. Učiteljica Anunciata Travant je položila izpit iz italijanščine kot predmet.

—r Šolski svet za Juljsko Benečijo. Dr. Tuma, ki je zastopal Slovence v oficijelnem šolskem svetu pri generalnem komisariatu v Trstu, je odložil to čast iz dosedaj neznanega vzroka. Na predlog političnega društva »Edinosti« je bil imenovan na njegovo mesto tržaški odvetnik dr. Josip Agneletto. Agneletto je istrski Slovenec iz Truš pri Marezigali v koprškem okraju.

—r V Mirniku na Goriškem je umrl 25. septembra pret. l. nadučitelj tovaris

Jožef Frzetič. Maturiral je l. 1900. v Kopru ter služboval ves čas med slovenskimi Brici ob stari italijanski državni meji. Pogreb se je vršil ob ogromni udeležbi idrijskih Slovencev. Počivaj v miru!

—r Potovalna ljudska knjižnica tolimskega učiteljstva. Tovariš Josip Rakovšček, nadučitelj pri Sv. Luciji ob Soči, priobčuje v 13. številki »Goriške Straže« ta-le poziv: Tolminsko učiteljstvo je imelo pred vojno dobro urejeno potovalno ljudsko knjižnico, ki je bodrila in poučevala naše ljudstvo. Imenovana knjižnica je obsegala 20 serij izbranih knjig, katere je zalotila vojna vihra na raznih krajih tolimskega okraja. Da nam bo mogoče zbrati razkropljene ude, ki oskockijo duha, prošim vse tolimsko učiteljstvo, da nedomoma poroča podpisnemu o usodi posameznih serij, katerim je morda vojna blagohotno prizanesla.

—r Urad za zaščito beguncev. Glavni naredbe deželne vlade za Slovenijo od 22. decembra št. 826, objavljene v »Uradnem listu« od 30. decembra št. 185, se je pri predsedništvu deželne vlade za Slovenijo ustanovil poseben, neposredno predsednik deželne vlade podrejen urad za zaščito beguncev v Ljubljani. Njega podrečile se razteza na vse ozemlje deželne vlade za Slovenijo. Na ta urad so prešli vsi posli predsedništva deželne vlade in poverništva za socialno skrbstvo, ki se nanašajo na zaščito beguncev in izseljencev z južnoslovenskega ozemlja, zasedenem po Italijanih in Avstrijcih. Ta urad za zaščito beguncev in komisija za mirovno konferenco, katerima načeljuje okrajni glavar dr. Franc Vodopivec, sta se preselila iz postolja deželne vlade na Turjaški trg, št. 3, II. nadst.

LISTEK

JANKO LEBAN:

„Tovarišu“.

Pač dolgo — šestdeseto leto — vršiš že svoje zvanje vneto, prihajaš v mesto, trg in vas, učiš in dramiš, vodiš nas! ... Težavno, domoljubno delo! Večkrat si brišeš znojno čelo; voljno pa delaš in trpiš, v blaginjo našo le živiš! Za naše pravo, našo čast stojiš nam trdno kakor hrast! Svobode naše si ljubitelj, omike naše si širitelj, da prost in srečen, spoštovan povsod učiteljski bo stan ... Ni delo to zaman ti bilo, nebo ga je blagoslovilo: Zaznal se veliki je dan, zdobil verige je Slovan! In Jugoslavija je vstala, pod eno streho nas je zbrala, po materno za naš skrbeč, nam kruha boljšega mudeč ... V radost nam je država mlada, oklepa nje se naša nada, v roko si bratje segamo, zvestobo ji prisegamo! Slovenci, Srbi in Hrvatje, mi vsi smo eno, vsi smo bratje, sinovi Jugoslavije, nihče ne zaboravi je! Za nje procvit se vsi trudimo, za Jugoslavijo molimo, da dela našega bo plod užival kdaj naš mladi rod! ... A ti, »Tovarišu«, zdrav nam bodi, med nas še dolgo, dolgo hodi, najstarši naš popotnik si, največji naš dobrotnik si! Preskušeni naš vojevód, naj slava Ti doni povsod! —

JOSIP LAPAJNE:

Moj šopek.

Četrto desetletje mu je bilo, ko so nas pognali v ahasferovanje, in četrti križ se mi obeša preko ramen danes, praznujočemu njegovo šestdesetletnico. »Učiteljski Tovarišu«, ti naša duševna hrana, naš prvoborilec, edina oljkova vejica v morju skoro brezkončnega trpljenja, s čim in kako naj proslavimo danes tvoj izredni jubilej? Šopek delitečega cvetja — bi pristojal tvojemu razritemu obrazu, raztrpanemu, raztepenemu trupu? Privijem naj te li na svoje prsi, ti s trnjem razbitani in ovenčani moj sodrug? Me li moreš raniti ob zaceljenih ranah? Ti most vzdihljajev, si le resno misliš, da nam ne zasije več zlato solnce, ko smo preko tebe kolebli potrtih, povešanih glav v temnice mračne, polpretekle dobe?

Naših so bili let, ko so ti stali na strani ob najhujšem trpljenju, možje, odlični naši prvoboriteli, in njim je danes lice razorano, prebarvana glava. Negovali so te bolnika v najhujši vročici, in marsikak zdravnik bi že obupal ob tvoji lahni sapici: ne tako naši možje, ki niso nikdar zatisnili oči, le da ohranijo pri življenju tebe, dragi »Tovarišu«, prvi in zadnji up bednega učiteljstva!

Ne bodi ponosen, »Tovarišu«, da si vzdržal toliko let, ne, bodi le ponosen, da si imel ob sebi nesebičnih mož, ki niso poznali sebe, ne svoje družine, ceniti pa so znali svoj narod in onega, ki je narodu najbližji: ljudskega učitelja, svoj stan. »Teh slednji manj kot ti ni storil!«

In danes, ob tvoji šestdesetletnici, naj ti jadicujem, da si nam prestar, dolgočasim naj se li ob tvojem resnem licu? Ne! Jaz ne! V tvojem uredništvu ni sivih mož, ne teži ti urednika peza tvojih let. Mlad je, odločen, neustrašen mož, tvoje šole! Ponosne so one sive glave, ki so tako spretno vrtnarile, da se je ogromno drevo, presajeno v mlado, spočilo zemljo, oprijelo, ne da bi se posušila ni najmanjša vejica, ni koreninica. Pomlajen je tudi sad tega drevesa, pridelek tako znaten, da se kopicijo prenapolnjene srambe in jedva utegne skrbni urednik prebirati bogate pridelke.

In ostali naš stanovski naraščaj, ga li najdeš, dragi »Tovarišu«, med prvoborilci v tolikem številu, da bi nadomestili one osivele glave, kadar jim usoda časa izvije meč iz roke? Tu, šestdesetletni pomlajenec, zastavi svojo lopato. »Jablane, hruške in ...«

Če nisi na jasnem, dragi jubilent, stopi z menoj v Frančiškansko ulico. Prazniki so in klical si nas. Pesna so jim lica, napol sklonjena hrbtišča, le malo imam ob strani onih las, ki njim pokrivajo utrujene glave, sedečim okolo dolge mize. Resno tehtajo besedo za besedo in skoro da ne upam, da bi zinił tudi jaz, ki sem mlajši med njimi, a vendar ne več mlad. In če izpregovorim tisto malo besedo, jo li smatrajo možje tako kot si jo mislim jaz, me li ne smatrajo za vsiljivega, neizkušnega idealista, prenapeteža?

Tako se mi godi, dragi »Tovarišu«, od tvoje štiridesetletnice do šestdesetletnice. Vedno enoinisti obrazi starejših in mlajših tovarišev, niti onih iz širne Ljubljane ni blizu. »Pejd« no, se bom pulil za druge!« mi je že marsikdaj udarilo na prezebla ušesa, ko sem jih lovil no mestu, prihajajoč tam izpod visokih planin, in težkih misli sem se na večer vračal, da za pečko prebavim vtiske iz naše prestolice.

Da niso samo mlajši vzrok nedelavnosti, ni je krivde samo na njih, dragi »Tovarišu!« Vem to iz svojih mlajših let. V potresnih razvalinah se je valjala Ljubljana,

ko sem študiral na učiteljskem, pred mojimi očmi se je prenavljala, strme sem opazoval, kako je mogoče staro sukno tako premeniti. Črpal sem tedaj novega življenja iz tvojih vrstic, dragi »Tovarišu«, ponosno sem se vrget v val življenja in trudil sem se, da bi jaz prenavljal stare stavbe v vitke vile.

Bilo jih je do 30, ki so se zbrali k slavnostni otvoritvi naše nove šole. Kot neznanatno stvarco so me potisnili v stran in počesčenega sem se moral čutiti, če me je kdo milostno ogovoril. Ponosno so sedeli pri banketu in samozavestno so dvigali glave, ko so v govorih slavili drug drugega. Zapeli smo: vajeni smo bili doli v Ljubljani, da se nismo kosali med seboj, tu pa me je dvignil sosed: »Pusti ga naj sam poje, se mu bo za malo zdelo!« In res je že hotel utihniti. Kako je to vplivalo na mladega idealista, ti gotovo v tvojih štiridesetih letih, dragi »Tovarišu«, ni bilo znano. Vse drugače je bilo življenje med tovariši, kakor si mi napovedal ti, ponosni jubilent.

Pokorno smo hodili k zborovanju. Kot da so intabulirani na svoja mesta, so se mi zdeli odborniki. Razdelili so si delo med seboj, mi pa smo jim bili hvaležni poslušalci. Nihče ni stopil z odra in vprašal: »Kaj pa ti moreš? In če ne zmores, potruđi se, da bi zmogel.« In tako je šel čas za časom, dokler ni prišla vrsta na nas same. Niso se čutili razbremenjenih, ki smo jim bili nasledniki, ne, za vsiljive nezreleže so nas opečatili. Molčali smo in se oprileli delavnih mož, nesebičnih tovarišev. Naravno, da imamo večkrat povsem različne nazore, zakaj upoštevati je, da živimo navadno v povsem drugačnih življenjskih razmerah.

Ne oklepamo se krčevito svojih mest, ne, veselilo bi nas, da poseže v delo še mlajši naraščaj in krepko bi ga podpirali v vsakojaki borbi. Samo ven na plan! Žaloste nas pa, ki pri zborovanjih pazijo samo na to, kdaj referentu poidejo lističi, debate pa so jim nadležne sitnosti.

Dragi »Tovarišu«, idi med naše mlade, povej jim, da se valjajo v cvetju, ki se je vsulo iz trnjevih vejic, povej, da cvetje naravnim potom izgine, trnja pa je dolgo življenje. Daj, zberi jih okolo sebe najmanj toliko, kolikor ti je let, vmešaj jih med one, ki so tam spredaj, v pomoč naj jim bodo, in ko pride čas, bodo lahko z večšo roko pograbit za krmilo naše ogromne ladje.

Šopek cvetja, naš mladi naraščaj, poklanja ob tvoji šestdesetletnici podgorški sotrudnik. Osveži ga, prilivaj mu, dokler ti ne ovne, in ko ti bodo naložili na rame še eden in drugi in tretji križ, ti bo šop za šopom goril, rodil, stvarjal, tebi pa bo večno mlado lice, stoletni Ahasver!

VILKO MAZI:

Poglavje o pomanjkanju idealizma.

V dobi splošnega pomanjkanja se je izkazalo, da gredo tudi zaloge idealizma h koncu.

Ali so raznesli tudi idealizem zloglasni verižniki? Ali so tihotapci ukanili iblatjarje in ga ob belem dnevu spravili čez mejo? Ali so ministri tudi za idealizem izdajali izvoznice? Kdove! —

Toda zlo je ugotovljeno in Bog nam odpusti, da nismo videli, kako se je med nami paslo in razpaslo!

Verižniki bodo planili name:

»Tuj greh nam podtikaš, nepridiprav nepridipravdanski. Idealizem nima ne redilnih, ne gorilnih snovi. Živ krst ne vpraša po njem. Kdo bi verižil s takim blagom!«

Tudi tihotapci se bodo zgražali:

»Čemu nas obrekuješ, zgaga zelena! Idealizem ni ne iz volne, ne iz bombaža, še iz malopridnih kopriv ne. Kdo bi se ogibal financarjev s tako robo!«

In ministri me bodo poučili:

»Določili smo in določujemo: Doma mora ostati, kar je državi potrebno, za smeti pa ni treba izvoznic.«

Častitljivi ministri, zares ministrski je vaš nauk, ker je tako kratak, pa še bolj je ministrski, ker je tako nejasen. Verižniki in tihotapci se branijo idealizma, ali hočete reči, da sodi idealizem v smeti?

Ne more biti taka vaša sodba, zakaj jerob, ki ste ga postavili učiteljstvu, je do črne žalosti užaloščen ugotovil, da njegovi varovanci trpe na pomanjkanju vsega pomanjkanja — na pomanjkanju idealizma.

Idealizem torej ni tako malopridna stvar, kakor si mislijo verižniki, tihotapci in ministri.

Dobrotni jerob, ki si tako lepo povedal, kaj je učiteljstvu to, kar je ribi voda in tatu tema, povej in razsodi še, kako je z mojim idealizmom? Povej in razsodi, ali sem tudi siromak med siromaki, ali sem p. avovernik, ali sem začel med krivoverce? Mori me skrb. Reši me te skrbi s svojo učeno sodbo, dobrotni jerob!

Tiste čase, ko mi je rejeni davkar odšel natančno šestdesetšest kron in šestdesetšest vinarjev, sem z navdušenjem zapiral paglavce, da so vpricho mene dovršili naloge, ki so bili doma lahkomišljeno pozabili nanje. Bajtarji so hodili nadme in fitniki, pa so mi grozili in žugali.

»Za delo rabimo otroke, ti pa jih zadržuješ, učitelj, ko je že davno odbila šolska ura.«

Jaz pa sem jih pomirljivo odpravljaj: »Nehvaležni ste, o bajtarji in fitniki, za mojo skrb. Bog vam odpusti greh, svoj